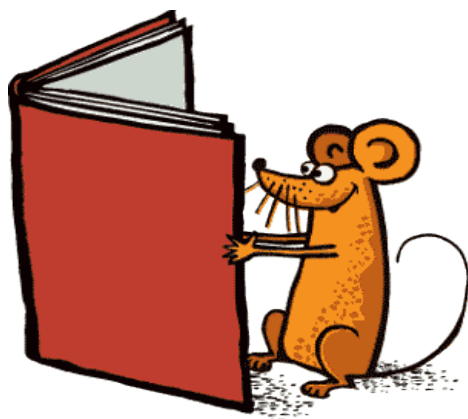

Nord Gudbrandsdal 6 K

Forebyggende språklig arbeid
og dynamisk kartlegging i
barnehage og på. 1. trinn

2. fagsamling 18.09.2019

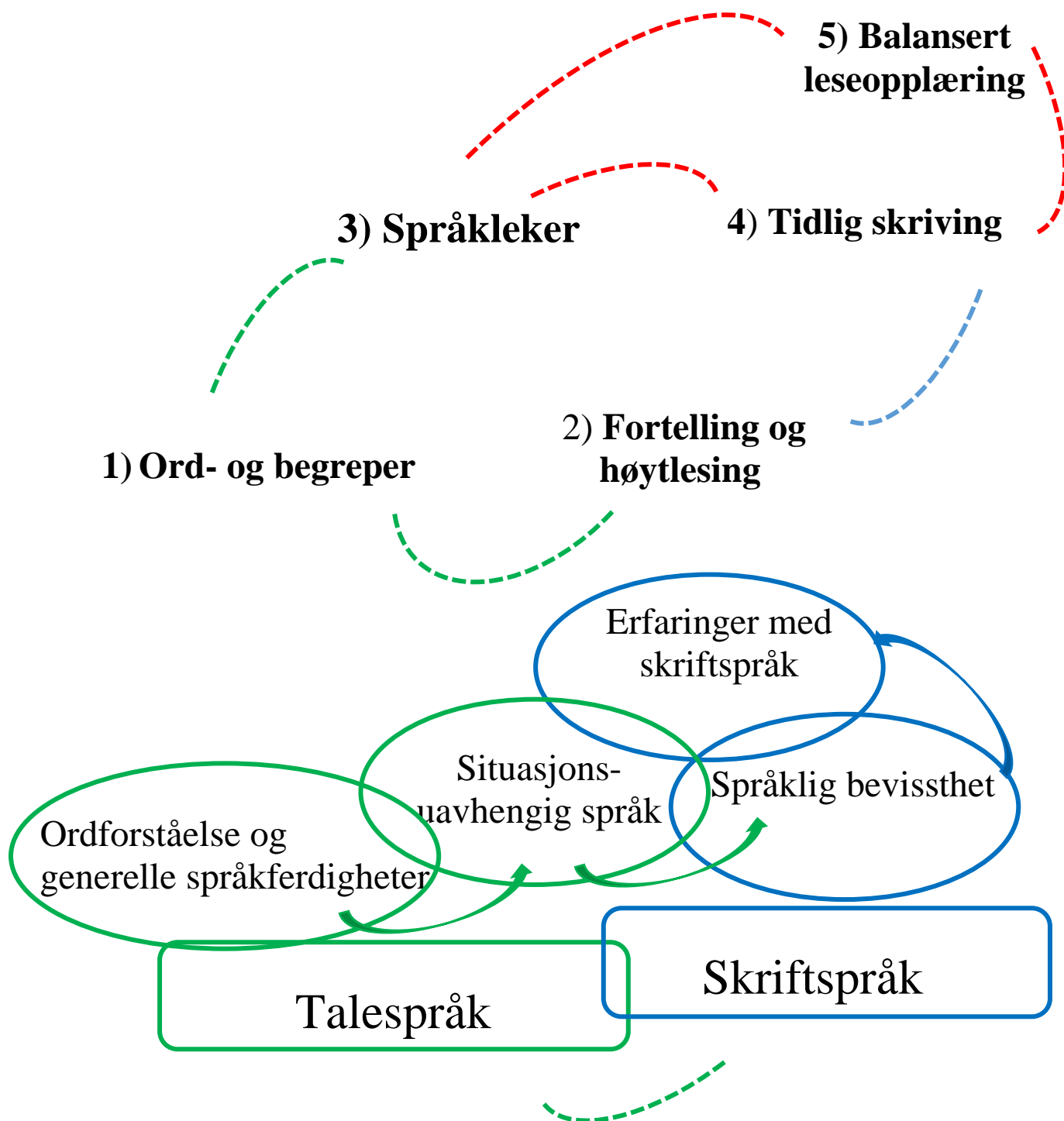
Vigdis Refsahl
Statped sørøst

Program

- 1) Læringsteoretisk forankring og prinsipper for mediert læring i barnehager og på skoler
- 2) 4 hovedområder for språkstimulering i barnehage og på skolens 1. trinn – en oppsummering fra samlingen i januar.
- 3) 8 språklige delområder i TRAS som verktøy for å tilpasse og styrke språkstimulering av alle barn - en forenklet oversikt
- 4) IL – basis som dynamisk verktøy for god og tilpasset skrive, og forebyggende språklig arbeid etter behov
- 5) Drøfting av barnehagens og skolens rutiner for kartlegginger, fagutvikling for alle ansatte og iverksetting av tidlige og forebyggende tiltak når det trengs

Fra 1. fagsamling

Fra Bente Hagtvet, 2004

Behavioristiske teorier	Kognitive teorier	Sosio-kulturelle teorier
Perspektiver		
←	---	→
<p>Objektiv kunnskap</p> <p>Kunnskap læres ved systematisk presentasjon av lærestoffet</p> <p style="text-align: center;">Informasjon</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; text-align: center; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>HUSKE</p> </div> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;"><i>Gjengi</i></p> <p>Prestasjoner</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Stimulus-respons</i> • <i>Systematikk</i> • <i>Øving</i> • <i>Belønning</i> <p>Produktet</p> <p>Læring evalueres etter produktet, ved hjelp av prøver og tester</p>	<p>Konstruert kunnskap</p> <p>Kunnskap konstrueres aktivt av den som lærer</p> <p style="text-align: center;">Informasjon</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <div style="border: 1px dashed black; border-radius: 50%; padding: 10px; text-align: center; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>Konstruere egen kunnskap</p> </div> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;"><i>Reformulere</i></p> <p>Indre prosesser</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Problemløsning</i> • <i>Forkunnskaper</i> • <i>Assimilasjon</i> • <i>Akkomodasjon</i> • <i>Metakognisjon</i> <p style="text-align: center;">Proessen</p> <p>Læring evalueres etter prosesser forståelse og strategibruk, ved hjelp av mapper, logger og rapporter – egen utvikling</p> <div style="border: 1px dashed black; padding: 5px; text-align: center; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>Sosio- kognitive teorier</p> </div>	<p>Sosial kunnskap</p> <p>Kunnskap utvikles og læres innenfor et sosialt arbeids- og læringsfellesskapet</p> <p>Konstruere egen kunnskap via dialog og samhandling</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;"><i>Anvende</i></p> <p>Deltakelse</p> <p>Lærerens rolle som</p> <ul style="list-style-type: none"> • Modellere • Veilede • Støtte • Tilrettelegge <p>Selvstendighet og deltakelse</p> <p>Læring evalueres etter selvstendighet, internalisert forståelse og deltakelse</p>
<p>Vigdis Refsahl, 2005 , etter Olga Dysthes bok: (Dialog, samspel og læring)</p>		

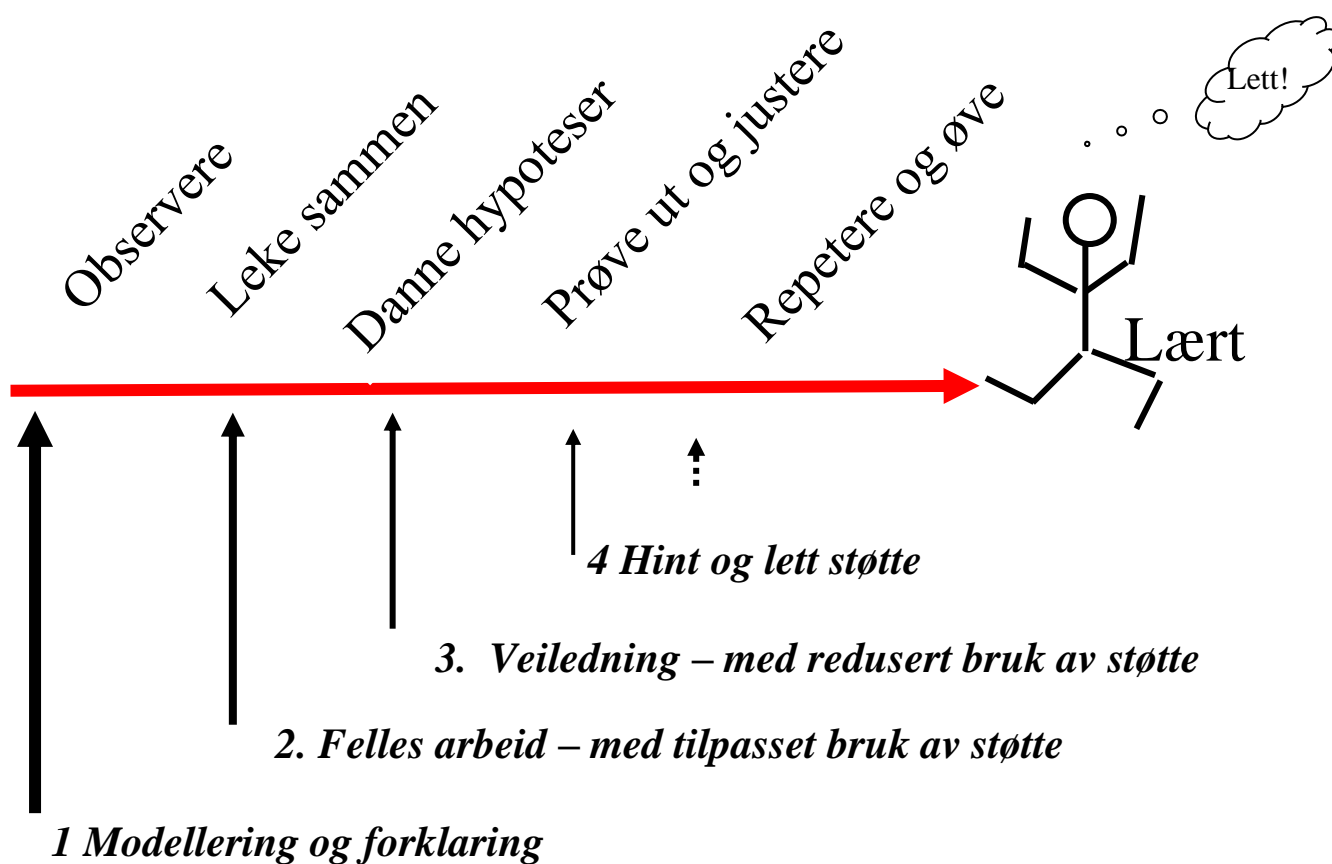
Sosiokulturelt og sosiokognitivt perspektiv

Læring skjer både i og mellom mennesker

gjennom dialog og samhandling

- ✓ **Læring er grunnleggende sosial** – Det er i læringsmiljøet eller diskurssamfunnet at den enkelte finner begrepene, ideene og teoriene som personen så gjør til sine egne.
- ✓ **Læring er situert** - omgivelsene læringen foregår i, og måten læringen foregår på, er en integrert del av det som læres.
- ✓ **Kunnskap er distribuert** – kunnskap er ”ujevnt” fordelt mellom mennesker i et samfunn. Derfor trenger vi hverandre for å lære.
- ✓ **Språket danner grunnlag for forståelse** – språk og begreper strukturerer virkeligheten og dermed vår tenkning .
- ✓ **Læring ved deltakelse i et praksisfellesskap** –Internalisering av innsikt og ferdigheter ved å delta i et språklig, praktisk og kulturelt fellesskap.
- ✓ **Læring er mediert** – Redskaper vi har tilgang til, hjelper oss til å lære. Vi bruker det i forholdet *språkets funksjon, bruk av personlig støtte til elevene* i undervisning, og mulige *verktøy som tas i bruk*. Den nærmeste utviklingszone, er det mestringsområde der en person nyttegjør seg mediering.

Læring hos barn og unge

Innsikt, strategier og ferdigheter utvikles og konstrueres aktivt av den som lærer, gjennom lek og sosialt samvær.

Gradvis selvstendigjøring er målet med all språklig stimulering og direkte opplæring av barn og unge.

Å mediere læring

FRA Å MESTRE SAMMEN TIL Å MESTRE ALENE –« Å HJELPE I FARTA»

Jørgen Frost,2003

1. Bruk utviklingsfremmende hint, peking og spørsmål som leder barnet i en gitt retning
2. Minimaliser støtte – gi så lite men samtidig akkurat så mye hjelp som barnet trenger for å komme videre eller slutføre aktiviteten alene
3. Hjelp til å avgrense en kompleks oppgave
4. Bruke støttende verktøy – visuelt og/eller taktilt
5. Gi vekslende støtte i forhold til språkets innhold, språkets form og aktuelle prosesser og strategier
6. Sett ord på egenskaper ved språket, bokstaver og aktuell tekst og de framgangsmåter og strategier som skal styrkes (*språklig mediering*)
7. Hjelp til å kontrollere følelser (*emosjonell mediering*)
8. Modeller og gi direkte hjelp ved behov

De fire 4 Nøkkelområdene

Fra Bente Hagtvet, 2004

- 1) **Arbeid med ord - og begreper**
 - a) Grundighet og fordypelse i hva ord betyr
 - b) Fra eksempler til definisjoner og begreper
 - c) Ord som beskriver og forklarer

- 2) **Situasjonsuavhengig språk**
 - d) Dialoger og samvær med andre
 - e) Høytlesing og samtaler om tekst
 - f) Øvelse i å fortelle noe til andre
 - g) Fra «her og nå» til «der og da»

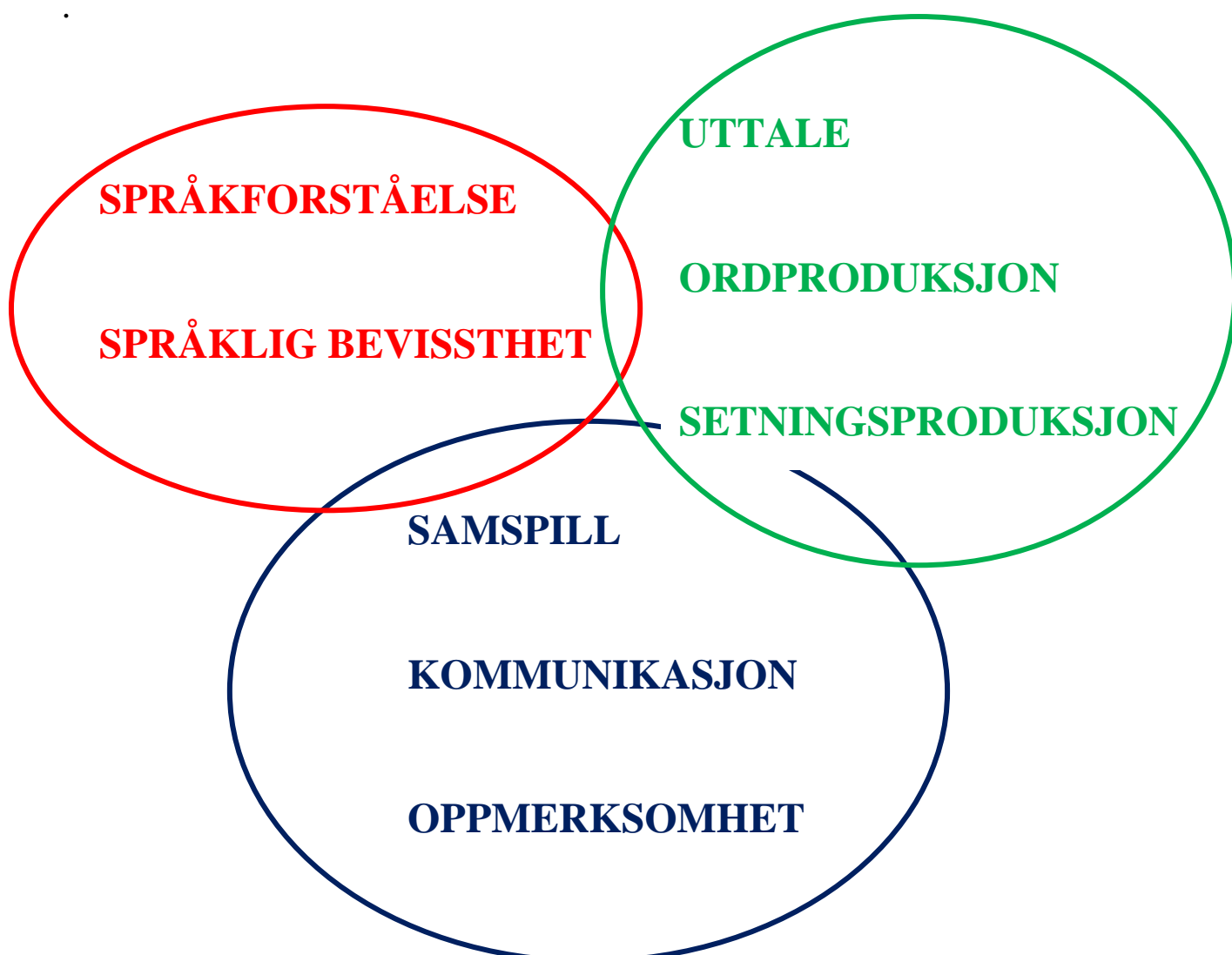
- 3) **Språklig bevissthet**
 - h) Lekestasjoner
 - i) Rim, rytme og regler
 - j) Tydelig artikulasjon og bruk av speil
 - k) Fonologisk analyse fra første lyd til antall lyder i ord

- 4) **Erfaringer med skrift**
 - l) Lekelesing og herming av voksne som leser og skriver
 - m) Tegning og utforskning av bokstavene form
 - n) Lekeskriving og utforskning av bokstavenes funksjon
 - o) Fra «barnestaving» til «voksenstaving»

TRAS som et utviklingsverktøy og 8 delområder innen språkutvikling

TRAS håndbok gir korrekte beskrivelser av hvert delområder med utviklingsbeskrivelser fra 2-5 år – nedenfor gis *kun enkle skisser* for påminning om temaene og innledende drøftinger på fagsamlingen.

I barnehager må *TRAS håndbok* brukes når språkstimulering og språklige registrering skal drøftes, planlegges og gjennomføres. (TRAS har eget kursopplegg)

Sosial, emosjonell og kognitiv fungering

Språklige ferdigheter er både en styrke for å mestre og blir samtidig styrket av dialog, samvær og felles lek

Ved å rette oppmerksomheten mot disse delområdene i det daglige samspillet med barna, vil de ansatte i barnehager og på skoler utvikle en økt bevissthet om hvordan de hver og en kan bidra til å gjøre hvert eneste barn bedre språklig, sosialt og emosjonelt, og hvordan barna kan gjøre hverandre bedre. Dette kan f.eks. gjelde ved voksendeltakelse i rollelek, dialoger rundt spisebordet, samarbeid ved påkledning i garderoben eller andre situasjoner der man er flere sammen. Hvert enkelt barns sosiale og emosjonelle fungering betyr mye for dets videre utvikling, også språklig.

Språkforståelse og språklig innsikt

Ordforråd og en gryende begrepsforståelse dannes gjennom lek, dialog og samvær med andre

Gjentatt høytlesing av samme bok og muntlige historier styrker forståelse av setninger, grammatikk, fortellinger og egne omgivelser

SPRÅKFORSTÅELSE

Systematisk lek med rim og regler, meningsdeler og tøyseord retter oppmerksomheten mot språkets lyder og formmessige detaljer

Når bokstavene får være med i leken lærer barna å skrive det de sier, slik de sier det

SPRÅKLIG BEVISSTHET

Bruk av språkleker etter en plan og en gitt progresjon, først intuitivt der barna leder an, senere mer voksenledet og bevisst, legger grunnlag for å lære å skrive og lese

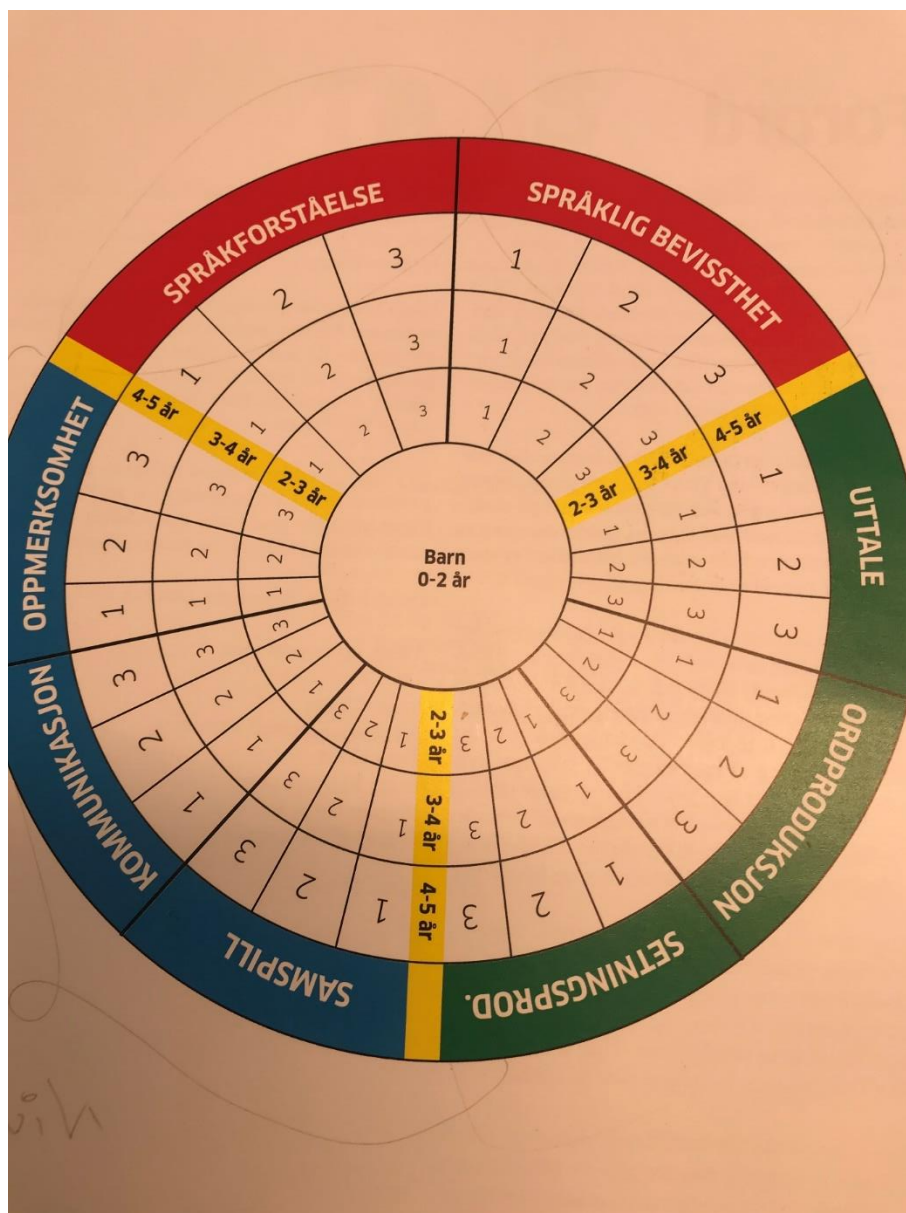
Ved å ha en felles plan for hvordan både språkforståelse og språklige bevissthet skal styrkes, vil det være enklere også å følge hvert enkelt barns utvikling på en sikker måte. Daglig samvær og bevissthet om dynamisk samspill og dynamisk kartlegging vil gå hånd i hånd - ingen barn faller utenom og alle barn styrkes.

Språklig produksjon

På samtlige av disse tre hovedområdene inneholder TRAS konkrete språklige delferdigheter som kan observeres under lek og gjennom dynamisk samvær og samtale.

Dynamisk samvær innebærer fleksibilitet og tilpasninger fra den voksnes side, men det foregår også intuitivt mellom barna. Barn tilpasser gjerne sin språkbruk til den de leker med, om de fungerer innenfor hverandres utviklingszone. Bli avstanden for stor fungerer det ikke uten en ev. sterk tilpasning fra den som er eldst eller som har kommet lengs i sin språkutvikling.

Skoleledere og resurspersoner i Nord Gudbrandsdalen, 18.09.2019; kvalitetssikring av forebyggende språklig arbeid i barnehage og smårinn, Vigdis Refsahl, statped sørøst.

IL basis som dynamisk verktøy når leseopplæring skal planlegges

Gruppeprøven

1. Evaluering 1. trinn

1. Tegne og skrive 1
2. Lytteforståelse 1
3. Lytteforståelse 2
4. Rim
5. Forlydsanalyse
6. Fonemantall 1

*Generelle
språklig forhold
og språklige
bevissthet*

2. Evaluering 1. – 2. trinn

1. Sammensatte ord
2. Fonemantall 2
3. Bokstavkjennskap
4. Bokstavskrivning

*Språklig bevissthet
og bokstavkunnskap*

3. Evaluering 2. trinn

1. Ordskrivning 1
2. Ordskrivning 2
3. Ordskrivning 3
4. Tegne og skrive 2

*Språklig analyse på
fonemnivå, funksjonell
bokstavforståelse og tidlig
skrivning ("barnestaving")*

IL basis Språk og bokstav

Tegne og skrive

1. Tegne et bilde og skrive til - fritt

Generelle språklige forhold

2. Forståelse av et handlingsforløp
3. Sammensatte ord
4. Ordforståelse

Valg av, og rekkefølge på, oppgaver som skal gjennomføres, er opp til lærere ut fra hensikt og behov – og resultater på gruppeprøven

Språklig bevissthet

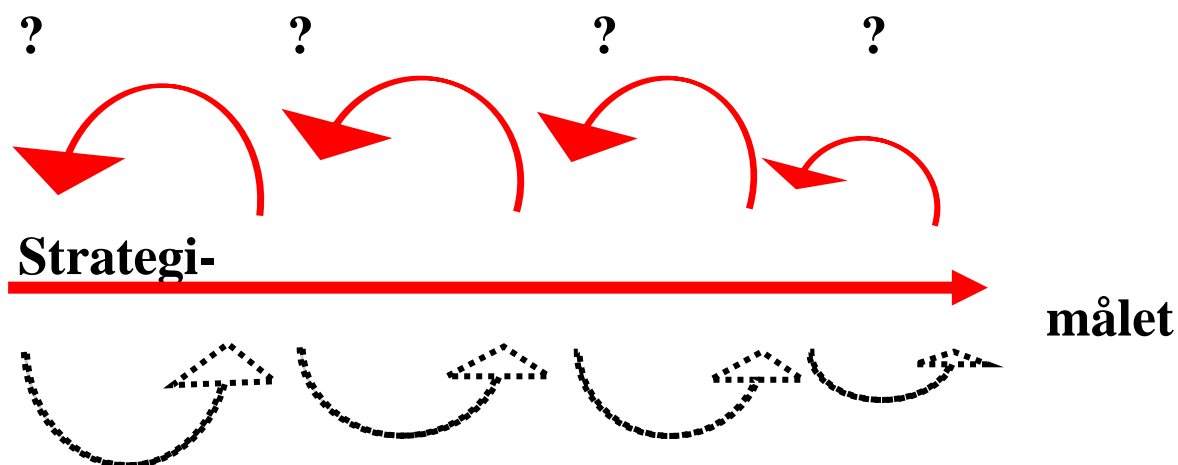
5. Rimord
6. Forlydsanalyse og reduksjon av første lyd
7. Fonemsyntese og fonemanalyse

Det er både et noterings skjema og et analyseskjema som kan benyttes for oversikt og analyse av resultater og planlegging av tiltak.

Bokstavkunnskap

8. Lage ord med bokstaver
9. Skrive bokstaver

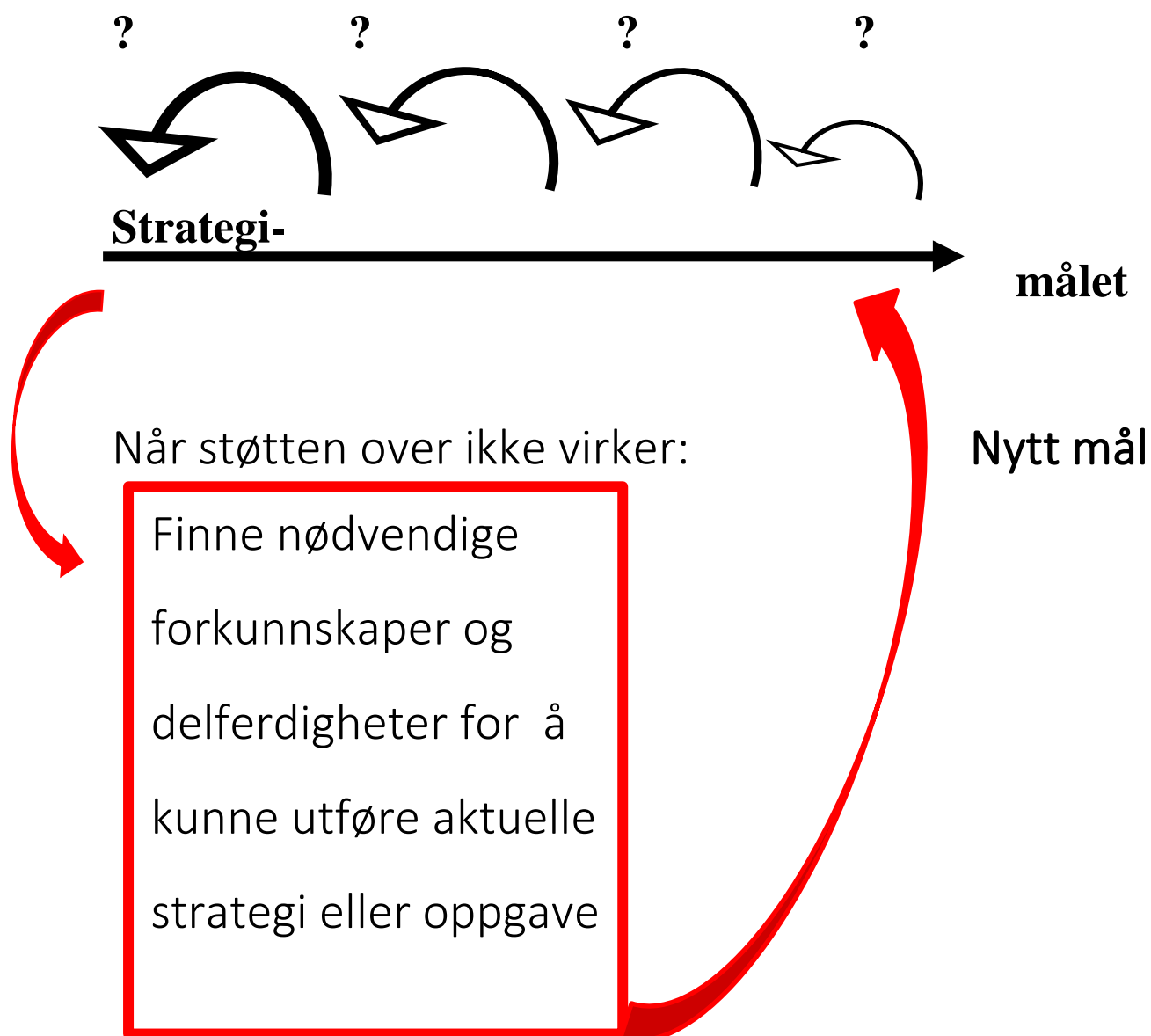
Dynamisk kartlegging

Dynamisk kartlegging kan forstås som "å gå veien tilbake" i utviklingen, inntil man finner et nivå hvor både innhold, mengde og metoder for hjelp og støtte fungerer for eleven

Vigdis Refsahl, Bredtvet kompetansesenter, etter Jørgen Frost, 03

Strategier og behov?

MEDIASJONSSVIKT

Den som kartlegges mangler de nødvendige forutsetningene for å mestre en bestemt oppgave. Det blir nødvendig å gå lenger tilbake i personens utvikling, for å finne reelle læringsområder, der det vil være mulig å hjelpe elevene videre. Målet med kartlegging blir nå å sette nye mål for opplæring og tilrettelegging, og deretter finne fram til relevante og gode støttestrategier innenfor disse områdene.

PRODUKSJONSSVIKT

Den som kartlegges har de nødvendige forutsetningene for å mestre en aktuell oppgave, men klarer det ikke alene. Eleven er i stand til, eller har begynt "på veien mot" selvstendig mestring. Kartleggingen består i å finne ut hvor eleven befinner seg, og hva slags støtte eleven trenger for å komme videre på en positiv og funksjonell måte. Noen ganger kan det handle om hjelp til å komme inn på riktig vei igjen, etter en ugunstig "avsporing". Dersom det er mulig å hjelpe eleven gjennom et dynamisk samspill, kan elevens manglende utvikling forklares som en *produksjonssvikt*. Målet med kartleggingen vil være å finne fram til gode støttestrategier.

NÆRMESTE UTVIKLINGSSONE

Dette er et mestringsområde hvor eleven ikke klarer oppgaver helt på egen hånd, men hvor det er mulig for eleven å nyttegjøre seg støtte og hjelp fra lærer. Undervisningen fungerer og eleven utvikler seg i riktig retning. Dynamisk kartlegging dreier seg om å finne elevens nærmeste utviklingssone på områder som er kritiske for videre språk, lese og skriveutvikling.

Et eksempel på dynamisk kartlegging

”Språk og bokstav”

Oppgave: Å finne og ta bort første lyden i ord

1. Hvordan finner eleven fram til første lyden?
2. Hvordan arbeider eleven med å ta bort første lyd?
3. Hva slags støtte trenger eleven for å klare disse tingene?

